

Nina PEJIČ*

**DISKURZIVNE REPREZENTACIJE MEDNARODNIH
ODNOSOV »ZAHODA« S KITAJSKO****

Povzetek. Članek znotraj postpozitivistične metateoretske pozicije trdi, da je študij poglobitvenih zahodnih reprezentacij Kitajske v literaturi konsistentno zamejen in površno obravnavan. Pomen teh reprezentacij za dejansko oblikovanje politik zahoda do Kitajske je prav tako v veliki meri prezrt. Članek želi znova ovrednotiti zahodne reprezentacije Kitajske kot grožnje in Kitajske kot priložnosti, na katere gleda kot neločljive od znanstvenega diskurza med zahodom in Kitajsko, ki z nami ostanejo tudi v daljšem časovnem obdobju: pri tem se osredotoči na zahodne zgodovinske reprezentacije Kitajske v mednarodnih odnosih in prenos teh idej v moderni čas. Ključna ugotovitev članka je, da takšni pristopi gradijo na ideji drugačnosti Kitajske, kar nam pove, da zahod vidi Kitajsko v kontekstu zahodne industrializacije, zahodne univerzalnosti in skozi posplošene zahodne izkušnje, prenešene na lokalni kontekst kitajske države. Vse povedano uspešno zmanjšuje sicer večplastno kitajsko družbo in državo na niz poenostavljenih empiričnih primerov, ki služijo generalizaciji zahodnega pogleda na kitajsko rast.

Ključni pojmi: Kitajska, kitajska rast, znanstvene reprezentacije, znanstveni diskurz, zahod, grožnja

907**Uvod**

Od konca 80. let prejšnjega stoletja politično ter ekonomsko rast Kitajske spremlja znatno povečanje zahodnih akademskih razprav o vzponu Kitajske v mednarodnih odnosih, ki se nanašajo na pomen tega vzpona za zahodni svet na političnem, ekonomskem in družbenem področju (Pan, 2012: 2). Okoli tematike se je oblikovalo celotno novo znanstveno področje

* Nina Pejič, magistra mednarodnih odnosov, mlada raziskovalka, Fakulteta za družbene vede, Slovenija.

** Pregledni znanstveni članek.

DOI: 10.51936/tip.59.4.907-927

raziskovanja, ki za predmet preučevanja vzame vzpon Kitajske v 21. stoletju, pa tudi vzrok in vpliv tega vzpona na svet (Mearsheimer, 2006; Ikenberry, 2008; Allison, 2017). Ta literatura, ki jo v večini oblikujejo zahodni avtorji,¹ pa zanemarja pomemben del odnosa med Kitajsko in preostankom sveta: ne analizira le tega, kaj Kitajska počne, kako se obnaša, temveč tudi oblikuje razumevanje o tem, *kaj* Kitajska je.

Novodobna Kitajska v znanstveni literaturi predstavlja marsikaj: hkrati je donosen trg z več kot milijardo kupcev (Ding in Niu, 2019), svetovna tovarna (Jun et al., 2020), največji onesnaževalec okolja na svetu (Li in Shapiro, 2020), kršiteljica človekovih pravic (Wike in Devlin, 2018), afriška kolonizatorica in avtorska vodja sveta (Eisenman in Shinn, 2018), država ekonomskih reform, ki je zaslužna za skoraj 75-odstotno zmanjšanje števila ljudi, ki živijo v skrajni revščini (World Bank, 2022), vodja na področju zelenih tehnologij (Fang in dr., 2022) ter ena izmed uspešnejših držav na področju decentralizacije tako na političnem kot gospodarskem področju, od katere se lahko učimo (Montinola et al., 1995). Če je taista Kitajska med 2. svetovno vojno zahodu pomenila veliko prednost v boju proti nasprotnikom, je dandanes pogosto dojeta kot nevarnost (Clarke, 2002). Avtorji vzpon Kitajske opredelijo kot »kitajsko grožnjo« (Bernstein in Munro, 1997; Ross, 2000; Mearsheimer, 2006).

Slednja reprezentacija Kitajske je ena izmed dveh najbolj pogostih v moderni literaturi, osnovani na določenih predpostavkah, določenem »videnju« Kitajske (Pan, 2012). Prav to določeno videnje, pomen, ki ga diskurz pripiše neki enoti, in njegov vpliv na politiko, pa v literaturi o Kitajski ostaja zanemaren pojav, saj je sama vloga idej znotraj oblikovanja in uveljavitev politik spregledana znotraj prevladujočega pozitivističnega pogleda v literaturi o delovanju velikih sil. Ta članek trdi nasprotno: v postpozitivističnem smislu trdi, da družbena realnost a priori ne more imeti neodvisnega pomena zunaj diskurza, znotraj vsakega diskurza pa obstajajo določene predpostavke. Slednje informirajo diskurz, ki nadalje informira prakso in pomaga konstruirati realnost, torej ima posledice v realnem svetu (Zehfuss, 2002).

V tem okviru članek obravnava problem, da je pomen reprezentacij za politiko zahoda do Kitajske v veliki meri prezrt. Pri tem pa se za razliko od nekaterih avtorjev (Roy, 1996; Pan, 2012) osredotoči na zgodovinske reprezentacije, ki jih v drugih disciplinah že dojemajo kot pomembne za modernost, saj z nami ostanejo tudi v daljšem časovnem obdobju (Turner, 2011). Za prikaz odnosa med zgodovinskimi reprezentacijami, modernim diskurzom in moderno politiko 21. stoletja uporabim tri ključne zgodovinske

¹ Za potrebe tega članka uporabljam pojem zahod, ki vključuje avtorje Severne Amerike, Evrope in Avstralije.

trenutke (in njihove zapise) med zahodom in Kitajsko, v kateri sta se oblikovali, trdim, še dandanes prevladujoči podobi: Kitajske kot grožnje in Kitajske kot priložnosti. Slednji skozi konstitutivno funkcijo teorije informirata tudi prakso, kot so to v svojih delih pokazali že Storey in Yee (2002); Breslin (2006), Pan (2012), Pan in Kavalski (2018).

Članek je v tem kontekstu zgrajen iz treh delov. V prvem delu postavlja konceptualni okvir za razumevanje diskurza kot opredeljujočega dejavnika družbene realnosti, ki ima moč, da znotraj daljših časovnih obdobij legitimizira tudi politične procese.² Pri tem se razen na konceptualizacijo pomena diskurza v znanosti o mednarodnih odnosih (Said, 1979; Zehfuss, 2002; Reus-Smith, 2013) naslanja tudi na koncept drugačnosti oz. drugega (Said, 1979; Takaki, 2012), ki je vezan na referenčni okvir primerjave z drugimi (narodi) ter lahko legitimizira določen odnos zahodnih držav do Kitajske. V drugem delu opredeli poenostavljene zgodovinske podobe Kitajske, ki so ostale žive znotraj zahodnih pogledov na Kitajsko, tj. podobe necivilizirane Kitajske (Berg, 2006), ki so se pojavile v zgodnjem 19. stoletju, in podobe Kitajske kot dežele čudes v srednjem veku in zgodnji moderni (Goebler, 1995; Martinez-Roblex, 2008) ter ostajajo relativno stabilne vse do danes.³ V tretjem delu članek poudari moderne reprezentacije Kitajske v literaturi in s tem povezane empirične dogodke, ki pokažejo, da imajo prav zgodovinske reprezentacije še vedno vlogo pri sprejemanju političnih odločitev danes. Ključni avtorji za to diskusijo so izbrani na podlagi svoje reprezentativnosti za izbrano teoretično šolo; tako so npr. (neo)realistični argumenti znotraj reprezentacije »kitajske grožnje« vodeni s strani ključnih ofenzivnih in klasičnih realistov, kot sta John Mearsheimer in Samuel Huntington, ki sta zaznamovala to disciplino. Sledi zaključek z glavnimi ugotovitvami ter diskusijo, v kateri ugotovim, da je v proučevanje mednarodnih odnosov – poleg raznolikosti – treba vnesti tudi pluralistične poglede ter narediti t.i. prehod h globalni disciplini mednarodnih odnosov, če želimo samo Kitajsko razumeti zunaj paradigmatičnih pogledov (Acharya in Buzan, 2007).

Po obravnavanju teoretičnih implikacij članka skozi pregled literature bo ta študija skozi analizo in interpretacijo primarnih in sekundarnih virov prispevala k analogni⁴ zgodovinski analizi (razumljeni v polju politologije kot pripravi za nadaljnjo analizo, Lange, 2013), ki skozi primerjavo dveh sis-

² Znotraj članka se naslanjam na postpozitivistična metateoretična izhodišča, na katera pa opozarjajo tudi konstruktivistična, poststrukturalistična, postkolonialna in kritična zgodovinsko-sociološka vide-nja.

³ Opredelim se do zahodnih zapisov in opazujem zahodne percepcije Kitajske, medtem ko je obratna kombinacija (kitajski zapisi zgodovine, vezani na kitajske percepcije zahoda) zanimiva za nadaljnje raziskovanje, ki bi nam omogočilo boljši vpogled v proces grajenja reprezentacij.

⁴ Analogni argumenti ne dokazujejo, temveč delujejo kot hevristične naprave za odkrivanje novih opazovanj in hipotez ter pomaga raziskovalcem začrtati analogije med preteklostjo in sedanjostjo, izluščiti pomen koncepta iz prvotnega konteksta ter ga uvesti v drugega.

temov pokaže na konstitutivnost in instrumentalnost zgodovinopisja skozi različne kontekste; kasneje pa tudi k intertekstualni analizi, ki jo razumem kot opredeljevanje odnosov med besedili, kar je mogoče interpretirati skozi poizvedovanje o predpostavkah besedila, skozi pomen in vrednost, ki jo besedilo podaja. V tretjem delu članka se zanesem tudi na primarne podatke baze literature Web of Science, kjer dobim pregled stanja v literaturi na tematiko Kitajske od leta 1978 dalje (Tabela 1).

Konceptualni okvir

Članek se loti kritične obravnave nastalega znanja o Kitajski, za katerega trdim, da ni nevtralnno. Predpostavke, na katerih je opredeljeno videnje nekega pojava, so zgrajene na skupnem pomenu. V tem smislu se obrnem na postpozitivistično tezo, da nobena empirična analiza ni brez teoretičnih predpostavk, ki so oblikovane skozi številne vidike (osebne in kolektivne),⁵ ki oblikujejo izbiro podatkov, metodologije, dodajanje pomena določenim dogodkom in ne drugim (Moses in Knutsen, 2007).

Svet torej dobi pomen skozi določeno interpretacijo, v okviru določenega diskurza, ki lahko zaznamuje točno določeno obdobje in velja za prevladujočega v očeh mnogih, celo za resničnega. Foucault uporablja izraz »znanje kot moč«, kjer je moč v družbi sestavljena iz sprejetih oblik znanja, znanstvenega razumevanja in tega, kar je razumljeno kot »resnica«:

Vsaka družba ima svoj režim resnice, svojo »splošno politiko« resnice: tipe diskurza, ki jih sprejme in jim omogoča, da delujejo kot resnični; mehanizme in primere, ki omogočajo razlikovanje resničnih in napačnih trditev, sredstva, s katerimi je vsaka sankcionirana; tehnike in postopke, ki jim je pripisana vrednost pri pridobivanju resnice; status tistih, katerih naloga je, da povedo, kaj se šteje za resnično. (Foucault, 1972, v Rabinow, 1991)

Foucault (1972) je diskurz opisal kot katero koli izjavo, ki vključuje določen pomen, hkrati pa združuje skupino izjav v prepoznavno kategorijo. Vsebuje subjektivne interpretacije družbenega sveta okoli nas; torej je določena reprezentacija hkrati diskurzivna konstrukcija realnosti, saj je svet nerazumljiv, dokler mu skozi diskurz ne pripišemo posebnega pomena. Interpretacije, ki so se skozi stoletja ustvarjale in tudi obdržale v zahodni znanstveni skupnosti in so vključene v znanstveno razpravo – razpravo tudi oblikujejo in omejujejo – tako niso le preprosti teoretični predlogi, temveč s svojo regulativnostjo pridobijo tudi epistemološko razsežnost. Postanejo

⁵ Pri tem se naslonim na kolektivne predpostavke, vpliv osebnih pa prepuščam nadaljnji analizi.

sito, ki določa, kakšen je odnos znanstvenika do proučevane teme, kakšni termini in koncepti so v uporabi, kaj je znanstveno in legitimno raziskovanje (Guzzini, 2013). Konkretno to pomeni, da paradigme, ki so se skozi stoletja ustvarjale v zahodni znanstveni skupnosti, postanejo sito, ki določa, kakšen je odnos znanstvene skupnosti do proučevane teme (Kuhn, 1970). Paradigma je jedro discipline in ustvarja možnosti za nastanek znanja: določa agendo, raziskovalna vprašanja in analitične modele (Reus-Smith, 2013). Na ta način se perpetuira (Lakatos, 1978, v Jackson in Nexon, 2009)⁶ in hkrati narekuje, kaj »šteje za resnično«.

Diskurz je tudi avtobiografski in kolektiven: manj nam pove o predmetu proučevanja kot o samih avtorjih in o družbenem, kulturnozgodovinskem okolju. Posledično je družbena realnost, ki jo avtor naslavlja, sama po sebi interpretativna, razlage enega avtorja pa ne more ločiti od njegovega ozadja, jezika, kulture, pripadnosti ipd. Tako lahko določen prevladujoč pogled, kot je npr. slika »Kitajske kot grožnje«, dojemamo tudi v smislu, da opredeljuje avtorje same. Ronald Takaki (2012) zapiše, da ljudje vidijo druge v skladu s pogledom, ki je del njihove družbene in zgodovinske preteklosti. Na podlagi kulture in konteksta svoje interpretacije preteklosti in sedanjosti gradijo na ideji drugačnosti. Gre za idejo samoimaginacije. Narod, njegove institucije in predstavniki, so konstruirani kot relativno homogen pojav, zato prav primerjava oz. razlikovanje z drugimi narodi, institucijami in predstavniki pomeni njihov referenčni okvir (ibidem). Tako sta primerjava in razumevanje t.i. tujih kultur vedno vezani na *razlike* v jeziku, tradiciji, zgodovini in procesu socializacije, prav tako pa vsebuje geografsko, politično in ekonomsko pozicijo interpreta in tudi objekta, ki ga interpretira (Rošker, 2007: 13).

Zato je pomembno vedeti, kdo diskurz oblikuje, saj omenjena »resnica« ni brez vpliva. Čeprav moderne reprezentacije Kitajske niso »resnične« ali »lažne« predstavitve kitajske realnosti, niso ločene od nje. Obe pogojujeta način, s katerim dajemo pomen tej državi in družbi ter so zanjo družbeno konstitutivne. Kot trdi Said (1979), takšne reprezentacije razkrivajo neenakomerno razmerje moči med obema deloma sveta, kjer je t.i. »nevtralno« znanje v resnici del političnega procesa. Kakšen pomen dajemo kitajskemu vzponu, torej vpliva in konstruira tudi kitajsko realnost v mednarodnem kontekstu, saj ni objektivno znanje ali apolitično intelektualno prizadevanje, temveč »proizvaja učinke, o katerih govori« (Gregory, 1995). V svojem nadaljevanju se namreč prevaja v legitimizacijo točno določenega odnosa zahodnih držav in družb do Kitajske – ne le do njene oblasti (ne le do države), temveč tudi do družbe. Zato moramo širjenje diskurza priznati kot izvajanje moči, saj ustvarja razmere, v katerih je mogoče sprejeti politične odločitve:

⁶ Lakatos stanje v disciplini povzame znotraj koncepta raziskovalnih programov.

nekatero politiko, ki so v okviru tega konteksta »ustrezne«, in druge, ki so zavržene kot neustrezne, nemogoče ali neučinkovite (Turner, 2011).

Da pokažem potencialno uporabnost zgornje teoretizacije, se v članku obrnem na zgodovinske trenutke in posledično zapise zgodovine (zahodnih avtorjev), ki so oblikovali današnje odnose zahoda s Kitajsko. Namen sledečih podpoglavij je pokazati, da so določene podobe Kitajske (ponovno) replicirane tudi dandanes v okviru močne in trajne kontinuitete, ki je sicer v širši literaturi zanemarjena (Pan, 2012).

Zgodovina zahoda in Kitajske

Eksotika, romanca in priložnost

Collingwood (1946) zapiše, da je vsa zgodovina zgodovina misli, kar pomeni, da nihče ne more govoriti neposredno o dejstvih, ne da bi se skliceval na različne misli, ideje o teh dejstvih. Tako »dejstva« sicer resda izhajajo iz zgodovinskih izkušenj, ki pa spet nikakor niso nevtrarno obarvane in že pokažejo na določen odnos pisca do tematike. Tako se je že Marko Polo opredelil do številnih lastnosti, ki so skozi stoletja ostajale kot nespremenjen zahodni (v tistem času evropski) prikaz azijskega, bolj specifično, kitajskega sveta; razkošje in uglajenost, skrivnostnost, iznajdljivost, kultura izumiteljstva in oddaljenost so omenjene v njegovem delu Knjiga čudes (Martínez-Robles, 2008: 9).⁷ Hkrati je cesarstvo razumljeno ne le kot skrivnost in oddaljen svet, temveč tudi kot občudovan in privlačen. K takšnemu razumevanju je pripomoglo pomanjkanje stikov med obema koncema evrazijske celine, kar je bila posledica padca mongolskega imperija, ki je predhodno združil to območje (ibidem). Posledica iskanja poti do Indije leta 1492 je bilo odkritje Amerike in ko so prve evropske ekspedicije leta 1498 zajele Azijo, so Indijci Portugalcem govorili o Kitajski vzhoda (»Cathay«). V poročilih o Kitajski je tako navedeno, da so Portugalci poslali ekspedicijo v iskanju velikih kanov Kitajske, ki so ji vladali v srednjeveškem obdobju (Roy, 1970).

V 16. stoletju je mornar Vasco da Gama obkrožil Afriko in nadaljeval pot do Indije, pristanišč Japonske in Kitajske. Potovanja odkritij v 16. stoletju in trgovske združbe, ustanovljene v 17. stoletju, so razširila tako zavedanje o Kitajski kot dostopnost do Kitajske, ki je bila prej dosegljiva le po kopenski, svilni poti. Gospodarske poti, ki so se tako odprle, so Evropi prinesle večji dostop do azijskega blaga; bombaž, muslin, svila, porcelan, medenina, železni okrasi in izdelki, izdelki iz papirja so postali uvoženi luksuzni

⁷ Knjiga in njena pripoved morata biti korišćeni previdno. Kljub temu zgodovinarji v večini zaključijo, da delo skozi konkretne primere dokazuje verjetnost pristnosti in verodostojnosti, čeprav naj se jo uporablja previdno in ne vedno kot dokončno zgodbo (Vogel, 2013).

predmeti (Berg, 2006: 272). To je bila nova pot, ki ni odprla le menjave dobrin, temveč tudi kulturno in idejno menjavo, pa tudi seznanjanje z drugo religijo. Nekateri izmed evropskih misijonarjev katoliških misij so postali astronomi, inženirji ali slikarji na cesarskem dvoru (Martínez-Robles, 2008). Ob zahodni ekspanziji se je Kitajsko začelo dojemati kot velikanski trg, ki »ponuja večje možnosti za trgovino kot kateri koli drug del sveta« (Foster, 1948: 100). »Koliko našega tobaka bi lahko prežvečili namesto opija!« je vzkliknil ameriški kongresnik in namigoval na trgovino z opijem, ki so jo takrat vodili Britanci (Crow, 1937, v: Pan, 2012).

Nevednost in nenaprednost

V tem obdobju je Evropa vstopila v dobo industrijske revolucije: z uporabo različnih surovin in virov energije, novih sistemov delitve dela in mehanizacije je ustvarila nove potrošniške dobrine, napredek znanosti in tehnologije pa je v očeh piscev prinesel novo dobo (Berg, 2006: 272). Joel Mokyr je v takratnem vplivnem delu *Darovi Atene* opredelil ta napredek kot »industrijsko razsvetljenje«. Tesne povezave med evropsko znanstveno kulturo »odprte znanosti« in znanstveno metodo na eni strani ter tehnološko prakso na drugi strani so prinesle značilno »uporabno znanje«. Razumevanje slednjega je zagotovilo še eno razlago za razhajanje med moderno Evropo in po novem »nenapredno Azijo«, ki lahko evropski napredek le sprejema. Takratni britanski viri poročajo, da so ključni krogi britanske družbe uglednih osebnosti iz industrije, znanosti in filozofije, t. i. pripadniki Lunar Society, ki so se redno sestajali med letoma 1765 in 1813 v Birminghamu, razglabljali o svojih dosežkih v odnosu do Kitajske (in tudi v primerjavi z njo) ter resno razmišljali o možnostih novih trgov za svoje izdelke v deželi, ki je prvotno navdihnila njihove izume (Berg, 2006: 277–280).

Prva britanska ambasada na Kitajskem, vzpostavljena med letoma 1792 in 1794, je tako posebej pomembna za razumevanje pogleda na Kitajsko med intelektualci 18. in 19. stoletja. Ambasada piše o manku povezav med znanstvenimi in tehnološkimi kulturami doma ter na Kitajskem, spremembah pogleda na Kitajce med britanskimi trgovci in proizvajalci ter tudi med samimi diplomati na veleposlaništvu. Da je bila takratna trgovina Velike Britanije s Kitajsko večja od vseh preostalih trgovin v tem obdobju, nam pove dejstvo, da je ambasado financirala Vzhodnoindijska trgovinska združba. Kralj Jurij III. je govoril, da želi »svoje ljudstvo usmeriti v odkrivanje novih predelov sveta in širiti znanje o svetu« (Berg, 2006: 275). Skupaj z delegacijo je kitajskemu vladarju poslal darila – najzanimivejše izume celotne Evrope. Večina zahodnih pogledov na Kitajsko od 18. stoletja dalje temelji na pričevanju o nenavdušenih kitajskih odzivih na darila, ki jih je prineslo veleposlaništvo. Kitajski cesar v tem obdobju ni sprejemal

ambasadorjev, temveč le »prinašalce tributa« in Angleži so bili za cesarski dvor le še ena izmed tujih tributnih misij, na katere so bili navajeni (Novak, 2007: 71). Britanci so cesarju prinesli več kot 600 daril, ki pa – z redkimi izjemami – niso navdušila vladarja, kar je nakazal z besedami: »Nimam niti najmanjše potrebe po proizvajalcih vaše države. Sem le uradnik države in nenavadni, dragi predmeti me ne zanimajo. Znotraj naše države najdemo vse. Ne cenim prehvaljene iznajdljivosti vaših naprav« (Berg, 2006: 281). Cesar Qianlong je zavrnil tudi njihov najpomembnejši cilj, ki ga je v svojem pismu predstavil Jurij III.: prošnjo po odprtju novih pristanišč za britanske trgovinske odprave.⁸

Besede cesarja Qianlonga, vedno znova citirane v literaturi, izražajo ogromen kulturni prepad med Evropo in Kitajsko, saj so nakazale, da Kitajska ne zavrača samo zahodne trgovine, temveč tudi celotni razsvetljenski projekt (Berg, 2006). Zgodovinopisje Kitajske, ki proučuje obdobje poznega 18. in zgodnjega 19. stoletja, pokaže, da je bilo to obdobje kitajske zgodovine enako pomembno za opredelitev narave kitajsko-britanskega odnosa, kot je bil za te odnose pomemben industrijski razvoj Velike Britanije. Razsvetljenstvo – ideje racionalizma, modernosti in vere v napredek Leibniza in Voltaira so v evropsko dojemanje t.i. Daljnega vzhoda prinesle predpostavke o manku sodobnosti in razvoja, kar je bilo prej razumljeno kot krepost in stabilnost političnega sistema. Govorimo torej o času, ko je evropska intelektualna srenja sebe dojemala kot dinamično, sposobno gonilo napredka celotne družbe.

Neciviliziranost in podrejenost

V tem obdobju so Kitajci bdeli nad ogromnim tributarnim sistemom, ki ga je zahod videl kot arhaičnega in pokvarjenega. Za tujce na Kitajskem so veljali drugačni, »neznani« predpisi, omejeni le na pristaniško mesto Kanton. Med zahodnjaki so se hitro pojavile pritožbe in leta 1791 je vicekonzul v Kantonu Thomas Randall zapisal, da so Kitajci prezirljivi, ne glede na to, kako pomembni se zdijo sami sebi (Syrett in Cooke, 1965: 50). Na tej točki je zahodna literatura še vedno romantizirala kitajski trg kot potencialno donosen vir dohodka, kljub temu pa se je začelo ustvarjanje skoraj antitetične identitete »necivilizirane« Kitajske. Slednja je kmalu prevzela prevladujoč položaj znotraj močne binarnosti med (civiliziranim) zahodom in (neciviliziranim) vzhodom. Kot arhaična, despotska in poganska družba je za pisce predstavljala antipod Evropi in ZDA in obstoj tega diskurza pove veliko o samem zahodu. Napetosti se odražajo tudi znotraj diskurza, vezanega na t.i.

⁸ Britanci so lahko tudi v naslednjih desetletjih za izmenjavo s Kitajsko uporabljali le pristanišče v Kantonu (današnji Guangžou) (Novak, 2007).

»opijske vojne«, v katerem je jasno razviden evropski in ameriški sentiment, da mora Kitajska šele doseči civilizacijske standarde zahoda (Turner, 2011).

Pojavila se je podoba »necivilizirane Kitajske« (Turner, 2011). Duh »modernosti« se premakne z vzhoda na zahod, znotraj širšega konteksta, opredeljenega s prevlado nekaterih evropskih sil nad obstoječimi krogi svetovne trgovine, s kopičenjem čezmorskih kolonij, z njihovim utrjevanjem nadzora nad trgovino s sužnji, s sočasno gradnjo plantažnih sistemov v obeh Amerikah. Zahod torej postane norma in ključno merilo zgodovinskega napredka, preostali svet pa le predmet odkrivanja in nemisleči subjekt (Shilliam, 2011: 3). Evropsko literaturo od obdobja razsvetljenstva dalje sta zaznamovala domnevna edinstvenost in »civilizacijsko poslanstvo bremena« belega človeka, ki je svetu – celemu človeštvu pravzaprav – skozi njegove oči podaril razvoj. Hodgson (1993) to imenuje »tunelska zgodovina«, izraz, ki izhaja iz »tunelskega vida«, ki je slep za vse zunajevropske prispevke k modernemu svetu in svetovni zgodovini. Dawson (1967) v retrospektivi analizira pomen te spremembe v okviru izumljanja lažnega univerzalizma pod evropskim vodstvom: ne samo da je bila svetovna zgodovina revidirana, temveč se je na novo rodila tudi »univerzalna« družbena znanost. Wallerstein (1996: 49) doda, da se je tedanji evropski svet čutil kulturno zmagovitega. Podobno kritiko na taisto obdobje evropske modernizacije *versus* vzhodnoazijski ponudi tudi Goody (1996), ki se pri tem opre predvsem na domnevno racionalnost, ki jo sam sebi pripiše zahod znotraj svojega diskurza o preostanku sveta. Elisseef (1963) poudarja ostanke evrocentrizma iz obdobja 18. in 19. stoletja, ki jih zaznamo še danes.

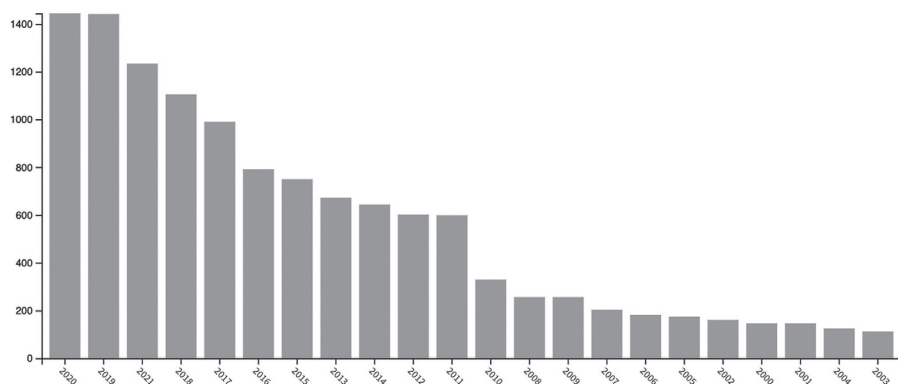
Kitajska, kot jo poznamo danes

Dejstvo je, da je v 21. stoletju kitajski vzpon med tematikami mednarodnih odnosov, ki rastejo z najhitrejšim trendom. Tudi na akademski ravni vidimo, da se število člankov, povezanih s Kitajsko, iz leta v leto povečuje, kar kaže na interes znanstvene skupnosti za nadaljnje raziskovanje tega fenomena oz. procesa (Graf 1).

Ključni reprezentaciji Kitajske v današnji zahodni literaturi sta »kitajska grožnja« in »kitajska priložnost« (Morgan, 2004; Pan, 2004; Breslin, 2006; Ai, 2017; Pavličević, 2018; Breslin, 2006). Po mišljenju avtorjev sta obe objektivni resnici o implikacijah kitajske rasti. Obe paradigmi sta odraz močne dvojne predstave zahoda o Kitajski in hkrati samoimaginacije zahoda, čeprav zastopata navidežno nasprotni si poglede (Pan, 2012). Kitajska grožnja je temeljna reprezentacija, ki vzpon Kitajske, pa tudi njegove posledice (preskriptivno), razlaga zaskrbljeno in v grozeči luči. Slednje določa pogled na Kitajsko tako znotraj znanstvenih del kot tudi v vladnih dokumentih, v popularni kulturi ter v medijih. Znotraj discipline obstaja pravzaprav cela

vrsta literature, posvečene empirični in teoretični analizi Kitajske kot grožnji. Je več kot le en izmed argumentov ali ena sama teorija, namesto tega pomeni stalno normativno skrb in »kognitivno navado, ki informira in usklajuje različne poglede na Kitajsko« (Pan, 2012: 23).

Graf 1: ŠTEVILO PUBLIKACIJ NA PODROČJU MEDNARODNIH ODNOSOV NA KLJUČNO TEMO KITAJSKA MED LETOMA 2003 IN 2020

Vir: Web of Science, 2022.

Pri tem v analizah večinoma prevladuje (neo)realistično konceptualiziranje materialnih zmogljivosti Kitajske, ki za zahod pomenijo grožnjo. Številni avtorji v okviru analize zmogljivosti opozarjajo na zgodovinske primere antične peloponeške vojne (Allison, 2017) ter tudi znotraj empiričnih podatkov pokažejo, da azijska regija občuti kitajsko teritorialno širjenje (Graver, 1992; Friedman, 1997; Ross, 2000). Tako je Kitajska le velika sila, ki se pač mora obnašati kot velika sila (Mearsheimer, 2014: 466), pri čemer avtorji (Roy, 1996) opredelijo Kitajsko kot vsako drugo svetovno silo. Kitajski vzpon se skozi oči teh avtorjev tako lahko primerja z vzponom Sovjetske zveze, nacistične Nemčije, fašistične Japonske ter z Združenimi državami Amerike v 20. stoletju. Pri tem ustvarjajo funkcionalne napovedi za prihodnost odnosa med Kitajsko in zahodom.

Reprezentacija pa se ne omejuje le na materialne zmogljivosti, ki jih večinoma poudarjajo (neo)realistične teorije, temveč tudi na širša liberalna vprašanja, kot so vprašanja valute, standardov znamke »Made in China«, statusa »svetovne tovarne« in grožnje, ki temelji na nameri. Raziskovanje vprašanj o namerah Kitajske je znotraj literature zelo popularno, saj kljub hitremu gospodarskemu in vojaškemu vzponu Kitajske le-tej nikakor ni uspelo dohiteti ZDA. V tem kontekstu se vprašanje namere osredini na normativno kategorijo: pomembno je, ali se bo Kitajska odločila uporabiti svojo

moč in kako. Slednje avtorji večkrat povežejo z teorijo demokratičnega miru, tj. demokratično organizirani sistemi bodo bolj nagnjeni k mirnim odnosom z drugimi demokracijami. Posledično je večja verjetnost, da bodo »nedemokracije« uporabile svojo moč agresivno, kar se pričakuje tudi v primeru Kitajske, ki »je velik problem za demokratične vrednote« (Roy, 1996). Kot povzame Breslin (2013: 190): »Tu je nova moč, ki je drugačna – ne deli ‘naših’ vrednot in ne počne stvari tako, kot jih počnemo mi.«

Strateške namere Kitajske avtorji analizirajo tudi skozi kulturo, in čeprav ta pristop ni nov, ga je teza o spopadu civilizacij oživila v novih dimenzijah (Huntington, 1996). Znotraj tega pristopa je Kitajska obravnavana kot monolitna civilizacija konfucianizma, pri čemer avtorji obravnavajo tematike gospodarstva, človekovih pravic, sosedskih odnosov, Tibeta, Tajvana, oboroževanja itd. V nobenem izmed teh okvirov si zahod in Kitajska ne delita istih ciljev. Zaradi globokega kulturnega razkola je Huntington trdil, da bo vzpon Kitajske neizogibno pomenil svetovno grožnjo, česar ne bi mogla zadržati niti morebitna demokratizacija Kitajske. Še več, demokratizacija bi celo okrepila protizahodne politične sile znotraj države (Kaplan, 2006).

Namenov države pa ni mogoče empirično »prešteti« (kot materialnih zmogljivosti), zato avtorji vnaprej opozarjajo na radikalno negotovost in potrebo zahoda, da se pred kitajskim vzponom vnaprej zavaruje na vojaškem, ekonomskem, političnem ter tudi kulturnem področju oz. področju normativne moči (Bernstein and Munro, 1997). Avtorji izpostavljajo »radikalno negotovost pri določanju prihodnjih namenov katerekoli velike sile, vključno s Kitajsko« (Pejič, 2019: 5), pri čemer je edini način zavarovanja zahoda to, da je močnejši od vseh drugih tekmecev. Kitajska namreč že zdaj stremi k spreminjanju statusa quo in preoblikovanju po svojih potrebah (in bo tudi v prihodnje), s čimer moti obstoječi mednarodni red ter destabilizira globalno varnost.

Kitajska je znotraj literature izpostavljena kot inherentno drugačna, zaostala na področju političnega liberalizma, brez demokratičnega režima (Timperlake in Tripletti, 1999), univerzalnih človekovih pravic, tehnološkega sodelovanja, mednarodnega prava, občutka odgovornosti za globalne težave, zato preprosto ne more nastopati na istem odru z zahodom (Fravel, 2010, v Pejič, 2019).⁹ V kulturnem okviru se mnogi avtorji naslonijo tudi na kitajski nacionalizem, ki želi svetu vsiliti lastne vrednote (Bacevich, 2005).

Legendarni kitajski trg pa usmerja eno najbolj obstojnih in trajnih podob Kitajske. Od osupljivega potovanja Marka Pola v 13. stoletju kitajska »obljuba«

⁹ V tem kontekstu je treba izpostaviti tudi pandemijo covida-19 v zadnjih dveh letih, kar je še okrepilo reprezentacijo »rumene nevarnosti« (Svetličič, 2020). Če na dogajanje pogledamo skozi paradigmo kitajske grožnje, lahko vsaka družbena motnja oz. okoljski problem na Kitajskem pridobi grozečo razsežnost.

navdušuje intelektualce, misijonarje, raziskovalce, trgovce. Uspešni ekonomski model Kitajske usmerja drugo reprezentacijo, kitajsko priložnost (Pan, 2012). Pri tem mislimo na gospodarske priložnosti (trgovina, liberalizacija), politične priložnosti (demokracija, mir, stabilnost)¹⁰ in mednarodne priložnosti (integracija v sisteme, institucije itd.).¹¹ Vse tri podskupine skupaj nekako sestavljajo zanimivo kombinacijo: če dvig življenjskega standarda in rastoče gospodarstvo vodita tako v demokratizacijo in liberalizacijo kot tudi v (regionalno) stabilnost, to pomeni, da bo gospodarsko bolj soodvisna Kitajska prevzela oz. imela interes, da ohrani mednarodne norme in pravila, ki jih postavlja obstoječi red. Slednje omogoča tudi stabilnost v regiji in, posledično, stabilnost na globalni ravni.

Kitajska priložnost je torej priložnost za zahod, da ohrani svojo lastno stabilnost in mir, a tudi priložnost za maksimizacijo dobičkov iz mednarodnega trgovanja (Hamnett, 2018). Pri tem je dopuščen tudi vstop teoriji demokratizacije oz. demokratičnega miru, ki predvideva, da bo razvita Kitajska moderna in vedno bolj demokratična, s svojo rastjo pa Kitajska le prevzema vlogo velike sile v regiji, česar zaradi ekonomskih koristi, ki jih to sodelovanje prinaša, ne bo želela porušiti. Izziv bogate Kitajske je tako manjši kot izziv revne in nerazvite Kitajske ob tako velikem številu prebivalstva (Xing, 2016). Cable in Ferdinand (1994) v tem kontekstu pokažeta sliko neuspešne Kitajske, kjer mora zahod v svoje lastno breme pomagati »globalnemu jugu« in reševati tudi težave v državi z milijardo in pol prebivalci, kar bi lahko povzročilo nestabilnost ter dvig nacionalizma v celotni regiji. Zato je ključno, da je Kitajski dopuščen mirni prevzem vloge vodje velike sile v regiji, kar je rezultat kitajske ekonomske uspešnosti. Slednja lahko obstaja le v stabilnem globalnem okolju, ki se mu Kitajska ne bo odpovedala. Zato Kitajska spodbuja regionalno integracijo, se ji pridružuje in raziskuje veje sodelovanja s svojimi sosedi in to ne le na ekonomskem, temveč tudi na političnem in varnostnem področju; pri tem primere predstavljajo Šanghajska organizacija, Pogodba o neširjenju jedrskega orožja itd. (Xia, 2001).¹²

Ob ogromnih potrošniških trgih Kitajska še vedno zavzema mesto »svetovne delavnice« (Pan, 2004). Nižja plačila, prvovrstna infrastruktura, sodobne telekomunikacije, državno vlaganje v razvoj in podpora

¹⁰ Predvidevanje, da bo kitajski srednji razred, povezan z dvigom standarda življenja, agent za politične spremembe (Hutton, 2006).

¹¹ Perspektiva, ki si jo ob tem obetajo pisci, je, da bo Kitajska postala »odgovorni deležnik« (Zoelick, 2005) v mednarodni skupnosti. S tem bi si z zahodom delila skupni interes za ohranitev odprtega, prostega mednarodnega trgovinskega sistema, torej hkrati tudi interes za ohranitev obstoječega mednarodnega reda.

¹² Takšno »spreminjanje« Kitajske v odgovornega deležnika podpirata dve ključni intelektualni šoli, neoliberalni institucionalizem in konstruktivizem. Obe predpostavljata, da bo z naraščajočo soodvisnostjo in integracijo akterja uspešno prišlo do priužitve norm in sprožitve procesa novega opredeljevanja lastnih nacionalnih interesov kot tudi identitete.

programom za tuja podjetja znotraj države tujcem obljublajo idealno proizvodno, ne le prodajno bazo. Hkrati je tudi naložbena destinacija in izvozna platforma v globalnih dobavnih verigah. Vse to lahko tuje podjetje ali posameznika vodi h konkurenčni prednosti pred obstoječimi tekmeci na zahodu (Mann, 2007). Vstop Kitajske v nekatere izmed struktur obstoječega reda, kot je npr. Svetovna trgovinska organizacija, v literaturi sproža mnenja, da ta država postaja idealna lokacija za zahodna podjetja, ki razmišljajo o razširitvi obstoječega poslovanja, saj vključitev v institucije poveča dostop do kitajskega trga, hkrati tudi izvoz zahodnih držav, in zmanjša trenutni trgovinski primanjkljaj, ki ga države občutijo (Hunt, 1984).

Sklep

V reprezentaciji Kitajske kot »grožnje« ter v reprezentaciji Kitajske kot »priložnosti« zaznamo množico izrazov, kot so »zahod«, »mednarodna skupnost« ali pa preprosto »mi« v odnosu do Kitajske. Gre za produkt samoimaginacije, kjer je tudi zahod eno, ima enotni »zahodni jaz«, čezatlantsko sodelovanje oz. civilizacijsko zaveznitvo. Zahod pa je v resnici enoten le v širšem odnosu do drugega: »Američani so z Masa, Evropejci pa z Venere« (Pan, 2012: 110). Gre torej za binarno in celo hierarhično umestitev zahodnega jaza in kitajskega »Drugega«, pri čemer je zahodni jaz postavljen na sam vrh sodobnosti, predstavlja konec zgodovine ter tako zavzema prevladujoč položaj. Kitajska pa v zahodni literaturi velja za pasiven objekt, ki potrebuje modernizacijo, demokratizacijo in katere uspešnost lahko dobro izkoristimo (»kitajska priložnost«), hkrati pa tudi inherentno nevarnost z drugačnim vrednotami, interesi in namerami, kot jih ima zahod (»kitajska grožnja«).

Znotraj zgodovinskih pogledov lahko naletimo na sledeče opise: Kitajska za zahod pomeni proces odkrivanja, mističnosti, novosti, trg, poln priložnosti. Iz Kitajske prihajajo luksuzni predmeti. Prav ta zgodovinska ideja priložnosti se ohrani tudi v modernih reprezentacijah Kitajske: uspešen kitajski ekonomski model nakazuje tri sklope priložnosti (gospodarske, politične, mednarodne/integrativne), kar zahodu samemu pomeni hkrati maksimizacijo dobičkov (milijardni trg za prodajo lastnih izdelkov) in ohranitev lastne stabilnosti in miru (zaradi potencialne demokratizacije Kitajske in njene integracije v mednarodni sistem).

V podobnem okviru »kitajske priložnosti« pa zahod Kitajsko hkrati obravnava kot nenapredno tvorbo – tako znotraj zgodovinskega kot tudi modernega konteksta. Če je v okviru evropskega razsvetljenstva Kitajska predstavljala nenapredno državo v mirovanju, pa je že v tem obdobju ta zahodu pravzaprav pomenila ogromno tržišče, in to ne le za prodajo izumov in njihovo širitev po deželi, temveč tudi v smislu dostopa do pristanišč. Dandanes Kitajska zahodu pomeni svetovno delavnico, državo, ki je hkrati

pod udarom zahodnih organizacij za varstvo človekovih pravic, hkrati pa je izdelovalnica potrošniških dobrin zahodnih podjetij. Slednja se le težko zavežejo k spoštovanju zahodnih standardov v vzhodnih deželah. V vsakem primeru gre torej za kitajski »El Dorado«, ki ga sestavlja milijarda strank ali pa milijarda delavcev. Čeprav gre za na videz neškodljivo reprezentacijo, Kitajsko reducira na ogromen, neoseben trg z milijardnim prebivalstvom brez obraza (v vlogi potrošnika ali delovne sile), ki ga je enostavno nadzorovati. Kitajska je v tem primeru obravnavana kot izhodišče za zahodne trgovinske procese. V tem smislu ni presenetljivo, da še dandanes na zahodu razumemo kitajsko zgodovino le v kontekstu zahodne industrializacije, napredka. Ključna značilnost literature o vzponu Kitajske je torej zahod kot proaktivni subjekt, Kitajska (drugi) pa zgolj objekt, ki ga zahod opazuje, nadzoruje, v dobro celega sveta. Sama subjektivnost Kitajske pa pogosto manjka oz. je prezrta.

Objektivizacija Kitajske kot trga ni naključna, vendar se zdi bistvena pri razumevanju reprezentacije »Kitajske kot priložnosti« v sklopu samoimaginacije zahoda. *Global Inequality Report* pripravlja statistiko o razporeditvi svetovnega bogastva. Pri tem Severna Amerika dosega kar 390-odstotno razliko v bogastvu v primerjavi s svetovnim povprečjem (s 4,73 odstotka svetovnega prebivalstva), Evropa 230-odstotno (z 9,78 odstotka svetovnega prebivalstva) in Vzhodna Azija 142-odstotno (z 21,53 odstotkov svetovnega prebivalstva) (Chancel et al., 2022). V tej situaciji si zahod najverjetneje ne more predstavljati drugačnega vzorca odnosov, ne da bi škodoval nacionalni varnosti zahodnih držav. Zato veliki trg zahodu pomeni »kitajsko priložnost« namesto grožnje, ki bi jo sicer pomenilo njeno ogromno prebivalstvo. Kitajska tako ostane privlačen, a inherentno pasiven Drugi, pripravljen na odkrivanje in potencialno izkoriščanje.

V tretjem obravnavanem zgodovinskem izseku se obrnemo na zahodno pisanje o Kitajski, vezano na kitajsko prezirljivost, napihnjenost in hkrati neciviliziranost. Pri tem je ključni standard za merjenje zahodno merilo civilizacijskega napredka, etike, pravih vrednot. To pomeni, da zahod v lastni samoimaginaciji pridobi univerzalnost. Slednja predpostavka univerzalnosti je razvidna tudi znotraj moderne reprezentacije »Kitajske kot grožnje«, pri čemer tekma med velikimi silami odreja prihodnost sveta, pri tem pa zahod preostanek sveta presoja skozi lokalna (lastna) konceptualna orodja. Tako apliciranje zahodnih zgodovinskih izkušenj pripelje do manj posrečenih analogij, ki naj bi – tako kot za Evropo – veljale tudi za Kitajsko (in preostali svet): koncepti in analogije Tukididove pasti, Monroejeve doktrine, vzpona in padca Nemčije v času cesarja Wilhelma II. ipd. Zahodna literatura, vezana na kitajski vzpon v mednarodnih odnosih, nas torej pelje na teoretsko zelo lokalno popotovanje.

Pri tem se raziskovalci naslanjajo tudi na edinstveno kombinacijo

»univerzalnih« vrednot, tj. vrednot trenutnega mednarodnega sistema (vladavina prava, družbeni pluralizem, individualizem ipd.). Na ta način kulturne razlike med zahodom in Kitajsko postanejo ključna »dihotomija posebnosti« (Pan, 2012) nasproti univerzalnosti. Poleg tega omenjene reprezentacije predpostavljajo, da je Kitajska monolitna, homogena tvorba (konfucijanizma, komunizma, avtokracije), ki ne občuti notranjih dinamik in katere namere je preprosto prepoznati. Guzzini (2022) v svojem delu pojasni ta odmik od materialne strukture:¹³ ko so informacije omejene, se bodo (večinoma) realistični analitiki zanašali na razlago, ki se oblikuje na podlagi treh dejavnikov: vedenja (*behaviour*), prepričanja (*beliefs*) in želja (*desire*). Vedenje je edino vidno izhodišče, želje (preference) je mogoče domnevati na podlagi (realistične) teorije, edina »spremenljivka« ostane prepričanje – tj. namen. Na ta način je analiza resnično behavioristična, saj odpravi vse informacije o dejanskem procesu (kako pride do spremembe v obnašanju in prepričanju). Gre za obliko racionalizma, pri kateri je zunanje-politično vedenje zares prepuščeno analitični črni skrinjici, saj realisti analizirajo le vhod (stimulus – prepričanje, vezano na razlage teorije same) in izhod (zunanjepolitični odziv – obnašanje, opazovano). Tako znanstveniki znotraj takšne analize storijo ključno napako: sebe opredelijo kot nevtralne, odmaknjene opazovalce »realnosti«, čeprav vemo, da se njihove ideje lahko prelivajo v odločitve dejanskega političnega procesa. Slednji ne poteka v analitični črni skrinjici (racionalni model analize je že večkrat pokazal svoje šibkosti, npr. Allison, 1971) in v tem primeru lahko tvegamo, da zapademo v pomanjkljive interpretacije, ki ne prinašajo celostne slike proučevanega pojava.

Zaključimo lahko, da – kljub temu da raziskovalci s področja mednarodnih odnosov pogosto označujejo vzpon Kitajske kot eno najpomembnejših vprašanj tega stoletja (Kristof, 1992; Ikenberry, 2008) – v sami literaturi še vedno manjka velik del samorefleksije glede industrije znanja, povezano z vzponom Kitajske, ki v veliki meri temelji na sledečih predpostavkah: (1) izvira iz zgodovinskih stereotipov o Kitajski, ki temeljijo na zahodni tradiciji misli in zahodni verziji svetovne zgodovine; (2) ne oddaljuje se od ustaljenih, t. i. »*mainstream*« zahodnocentričnih pristopov, ki zmanjšujejo sicer kompleksno in večplastno kitajsko državo ter družbo na niz poenostavljenih empiričnih primerov; (3) opredeljuje se skozi argumente binarnih struktur, nas in drugih – »Kitajcev«, kar zmanjšuje dejansko univerzalnost mednarodnega sistema.

Na tej točki je treba izpostaviti pristno željo modernih konstruktivistov, poststrukturalistov, sinologov, antropologov, predstavnikov kritičnih študij

¹³ Pri tem se ne želim osredotočiti samo na teoretično šolo (neo)realizma, čeprav so argumenti, vezani na reprezentacijo »kitajske grožnje«, res največkrat empirično analizirani znotraj (neo)realizma.

in postkolonialnih študij, feminističnih študij, kulturnih študij po drugačnem načinu reprezentacije Kitajske, ki pravzaprav konstituira kritiko poenostavljenih reprezentacij. Gre za več spektrov potencialne spremembe v disciplini: najprej mora znanost razviti bolj »oddaljen« pogled na človeško zgodovino, ki ne zajema le pogleda na različne evropske epohe in dobe ter odnos Evrope s preostalim svetom v teh obdobjih. Acharya in Buzan (2007; 2017) predlagata, da bi zahodnim pogledom na vzpon Kitajske in vzhodnoazijske regije na splošno močno koristila vključitev drugih izkušenj in zgodovin. To bi umestilo teorijo za razlago dogodkov v tej regiji na predpostavke azijskih (ali drugih regionalnih) in neevropskih dogodkov. Hkrati bi raziskovanje tako lahko zajemalo drugačne epistemološke predpostavke: obstoj fundamentalno drugačnih formatov enot (družb in držav), ki ne ustrezajo npr. zahodnemu vestfalskemu konceptu držav in katerih vpliv ne more biti razložen s koncepti, ki iz tega (ali drugih evropskih) zgodovinskih dogodkov izhajajo.

Nekateri znanstveniki (npr. Dipesh Chakrabarty ali Ranajit Guha) pozornost posvečajo vključitvi metodoloških prispevkov iz disciplin sociologije, antropologije, literarnih študij, politične znanosti. Tudi sam pogled kitajskih znanstvenikov na zahod je (na zahodu) izjemno slabo poznan (Qin, 2011), kar pomeni nadaljnjo raziskovalno priložnost za dekonstrukcijo tradicionalnih reprezentacij Kitajske. Pojavljajo se torej tendence po novih reprezentacijah, ki bodo znova repozicionirale zgodovino Vzhodne Azije v nove okope, ki jih bo treba znova izzvati. Reus-Smit (2013) poudarja, da sta »edini možnosti, ali svoje predpostavke v ozadju reflektiramo ali pa ne in ali premislimo, kako omejujejo naše delo in s kakšnimi posledicami«. Kot poudarja Reus-Smit (ibidem), nas ob branju znanstvene literature ne smejo najprej skrbeti dejstva, ki jih to delo vsebuje, ampak zgodovinar, ki ga je napisal. Tudi kontekst zgodovinskih dogodkov je po pravilu opredeljen retrospektivno in vsebino mednarodnih odnosov vedno konceptualno konstruirajo člani akademskega sveta, zato je realnost določena s tem, kako si jo znanstvenik razlaga ter se nanjo odzove. Konteksti so zato vedno konstruirani in nimajo objektivnega ali neodvisnega obstoja: so zgodovinske reprezentacije, opredeljene s perspektive sedanjosti. Zato je v okviru našega raziskovalnega dela smiselno raziskati in primerjati vodilne in alternativne reprezentacije, jim postaviti zgodovinsko ogledalo, hkrati pa oceniti njihovo moč, da nas pripeljejo k bolj globalno vključujočim mednarodnim odnosom.

LITERATURA

- Acharya, Amitav, in Barry Buzan (2007): Preface: Why is there no non-Western IR theory: reflections on and from Asia. *International relations of the Asia-Pacific* 7 (3): 285–286.
- Acharya, Amitav, in Barry Buzan (2017): Why is there no non-western international

- relations theory? Ten years on. *International Relations of the Asia Pacific* 17 (3): 1–30.
- Ai, Xirong (2017): *An Intertextual Analysis of the Formation of China Threat Theory*. Second International Conference on Education, Social Science, Management, 2016. Paris: Atlantis Press. Dostopno prek <https://www.atlantispress.com/proceedings/icesms-16/25870746>, 29. 8. 2022.
- Allison, Graham (2017): *Destined for War: Can America and China Escape Thucydides's Trap?* Boston: Houghton Mifflin Harcourt.
- Bacevich, Andrew (2005): *The New American Militarism: How Americans Are Seduced by War*. Oxford: Oxford University Press.
- Berg, Maxine (2006): Britain, industry and perceptions of China: Matthew Boulton, 'useful knowledge' and the Macartney Embassy to China 1792–94. *Journal of Global History* 1 (2): 269–288.
- Bernstein, Richard, in Ross H. Munro (1997): *The Coming Conflict with China*. New York: A. A. Knopf.
- Braudel, Fernand (1992): *Civilization and Capitalism, 15th–18th Century, Vol. III: The Perspective of the World*. Oakland: University of California Press.
- Breslin, Shaun (2006): *Constructing Visions of China: Theories and Purposes and Interests*. Konferenca China in the Eyes of the World Intellectuals, Shanghai Academy of Social Sciences. Dostopno prek <https://www.e-ir.info/pdf/47402>, 28. 8. 2022.
- Breslin, Shaun (2013): *China and the Global Political Economy*. Basingstoke: Palgrave Macmillan.
- Cable, Vincent, in Peter Ferdinand (1994): China As an Economic Giant: Threat or Opportunity? *International Affairs* 70 (2): 243–261.
- Chancel, Lucas, Thomas Piketty, Emmanuel Saez in Gabriel Zucman (2022): *World Inequality Report 2022*. Dostopno prek https://wir2022.wid.world/www-site/uploads/2022/03/0098-21_WIL_RIM_RAPPORT_A4.pdf, 27. 8. 2022.
- Clarke, J. J. (2002): *Oriental enlightenment: The encounter between Asian and Western Thought*. Oxfordshire: Routledge.
- Collingwood, Robin George (1946): *The Idea of History*. Oxford: Oxford University Press.
- Crow, Carl (1937): *400 Million Customers*. London: Hamilton.
- Dawson, Raymond (1967): *The Chinese chameleon: An analysis of European conceptions of Chinese civilization*. London, New York: Oxford UP.
- Ding, Chengri, in Yi Niu (2019): Market size, competition, and firm productivity for manufacturing in China. *Regional Science and Urban Economics* 74: 81–98.
- Dirlik, Arif (1996): Reversals, Ironies, Hegemonies. *Modern China* 22 (3): 243–284.
- Eisenman, Joshua, in David H. Shinn (2018): *China and Africa. V: The Palgrave Handbook of African Colonial and Postcolonial History*, ur. Shanguhya, Martin S. in Toyin Falola. New York: Palgrave Macmillan.
- Elisseeff, Vadime (1963): The Middle Empire, A Distant Empire, and Empire Without Neighbors. *Diogenes* 42: 60–64.
- Fang, Zhen, Asif Razzaq, Muhammad Mohsin, in Muhammad Irfan (2022): Spatial spillovers and threshold effects of internet development and entrepreneurship on green innovation efficiency in China. *Technology in Society* 68 (5).

- Fischer, D. H. (1970): *Historians' fallacies*. New York: Harper and Row.
- Foster, Rhea Dulles (1946): *China and America: The Story of Their Relations since 1784*, Princeton, NJ: Princeton University Press.
- Foucault, Michel (1972): *The Archaeology of Knowledge*. London: Tavistock.
- Fravel, Taylor M. (2010): *International Relations Theory and China's Rise: Assessing China's Potential for Territorial Expansion*. *International Studies Review* 12 (4): 505–532.
- Friedman, Edward (1997): *Chinese Nationalism, Taiwan Autonomy and the prospects of a larger war*. *Journal of Contemporary China* 6 (14): 5–32.
- Garver, John W. (1999): *Forward*. V: In the Eyes of the Dragon: China Views the World, ur. n Yong Deng in Fei-ling Wang. Lanham: Rowman & Littlefield.
- Goebel, Rolf J. (1995): *China as an Embalmed Mummy: Herder's Orientalist Poetics*. *South Atlantic Review* 60 (1): 111–129.
- Gregory, Derek (1995): *Imaginative Geographies*. *Progress in Human Geography* 19 (4): 447–485.
- Gunder Frank, Andre (1998): *ReOrient: Global economy in the Asian age*. Oakland: University of California Press.
- Guzzini, Stefano (2013): *The ends of International Relations theory: Stages of reflexivity and modes of theorizing*. *European Journal of International Relations* 19 (3): 521–541.
- Guzzini, Stefano (2022): »Vision of itself« in Foreign Policy Analysis: From the role of ideas to identity and recognition. V: *Routledge Handbook of Foreign Policy Analysis Methods*, ur. Mello A., Patrick in Falk Ostermann. London: Routledge.
- Haas, Peter (2004): *When does power listen to truth? A constructivist approach to the policy process*. *Journal of European Public Policy* 11 (4): 569–592.
- Hamnett, Chris (2018): *A world turned upside down: the rise of China and the relative economic decline of the West*. *Area Development and Policy* 3 (1): 223–240.
- Hodgson, Marshall G. (1993): *Rethinking world history: essays on Europe, Islam and world history*. Cambridge: Cambridge University Press.
- Hollis, Martin, in Steve Smith (1990): *Explaining and Understanding International Relations*. Oxford: Oxford University Press.
- Hunt, Michael H. (1984): *Chinese Foreign Relations in Historical Perspective*. V: *China's Foreign Relations in the 1980s*, ur. Harry Harding. New Haven, CT: Yale University Press.
- Huntington, Samuel P. (1996): *The Clash of Civilizations and the Remaking of World Order*. London: Touchstone Books.
- Hutton, Will (2006): *Writing on the Wall: Why We Must Embrace China as a Partner or Face It as an Enemy*. New York: Free Press.
- Ikenberry, Gilford John (2008): *The rise of China and the future of the West-Can the liberal system survive*. *Foreign Affairs* 87 (1): 23–37.
- Isaacs, Harold (1972): *Images of Asia: American Views of China and India*. New York: Harper Torchbooks.
- Jackson, Patrick Thaddeus, in Daniel H. Nexon (2009): *Paradigmatic Faults in International-Relations Theory*. *International Studies Quarterly* 53 (4): 907–930.
- Jun, Wen, Hamid Mahmood, in Muhammad Zakaria (2020): *Impact of trade open-*

- ness on environment in China. *Journal of Business Economics and Management* 21 (4): 1185–1202.
- Kaplan, Fred (2006): *The China Syndrome: Why the Pentagon Keeps Overestimating Beijing's Military Strength*. Dostopno prek <https://slate.com/news-and-politics/2006/05/why-the-pentagon-keeps-overestimating-the-chinese-army.html>, 28. 8. 2022.
- Klintworth, Gary (1984): Greater China and regional security. *Australian Journal of International Affairs* 48 (2): 211–28.
- Kuhn, Thomas S. (1970): *The structure of scientific revolutions*. Chicago: University of Chicago Press.
- Lakatos, Imre (1978): Science and pseudoscience. *Philosophical papers* 1: 1–7.
- Landes, David (1998): *The wealth and poverty of nations*, London: Little, Brown and Company.
- Lange, Matthew (2013): *Comparative-Historical Methods*. Thousand Oaks: SAGE.
- Li, Hongshan (1998): Image and Perception in US-China Relations. V: Image, Perception, and the Making of US-China Relations, ur. Hongshan Li in Zhaohui Hong. Lanham, MD: University Press of America.
- Li, Yifei, in Judith Shapiro (2020): China goes green: coercive environmentalism for a troubled planet. Cambridge: Polity.
- Mann, James (2007): *The China Fantasy: How Our Leaders Explain Away Chinese Repression*. New York: Viking.
- Martinez-Robles, David (2008): The Western representation of modern China: Orientalism, culturalism and historiographical criticism. *Digithum* 10: 65–86.
- Mearsheimer, J. John (2006): China's Unpeaceful Rise. *Current History* 105 (690): 160–63.
- Mearsheimer, J. John (2014): Can China rise peacefully? *The National Interest* 25 (1): 1–40.
- Montinola, Gabriella, Yingyi Qian, in Barry R. Weingast (1995): Federalism, Chinese style: the political basis for economic success in China. *World politics* 48 (1): 50–81.
- Morgan, Jamie (2004): Distinguishing Truth, Knowledge, and Belief: A Philosophical Contribution to the Problem of Images of China. *Modern China* 30 (3): 398–427.
- Moses, Jonathon, in Tobjorn Knutsen (2007): *Ways of knowing: Competing methodologies in social and political research*. London: Palgrave Macmillan.
- Novak, Rok (2007): Vzroki za izbruh prve opijske vojne: politično, družbeno in gospodarsko ozadje britansko-kitajskega vojaškega spopada v 19. stoletju. Diplomsko delo: Univerza v Ljubljani, Filozofska fakulteta.
- Pan, Chengxin (2004): The »China Threat« in American Self-Imagination: The Discursive Construction of other as Power Politics. *Alternatives: Global, Local, Political* 29 (3): 305–331.
- Pan, Chengxin, in Emilian Kavalski (2018): Theorizing China's rise in and beyond international relations. *International Relations of the Asia-Pacific* 18 (3): 289–311.
- Pan, Chengzin (2012): *Knowledge, desire and power in global politics: Western representations of China's rise*. Cheltenham: Edward Elgar Publishing.

- Pavličević, Dragan (2018): »China threat« and »China opportunity«: Politics of dreams and fears in China-Central and Eastern European relations. *Journal of Contemporary China* 27 (113): 688–702.
- Pejič, Nina (2019): Razumevanje vzpona Kitajske v znanosti o mednarodnih odnosih v: *Procesi in odnosi v Vzhodni Aziji*: zbornik EARL, ur. Bekeš, Andrej, Jana S. Rošker in Zlatko Šabič. Filozofska fakulteta: Studia Humanitatis Asiatica.
- Qin, Yaqing (2011): Development of international relations theory in China: Progress through debates. *International Relations of the Asia-Pacific* 11 (2): 231–257.
- Rabinow, Paul (1991): *The Foulcault Reader: An introduction to Foulcault's thought*. London: Penguin.
- Reus-Smit, Christian (2013): Beyond metatheory? *European Journal of International Relations* 19 (3): 589–608.
- Rošker, Jana (2007): *Searching for the way: Theory of knowledge in pre-modern and modern China*. Hong Kong: The Chinese University of Hong Kong Press.
- Ross, Robert S. (2000): The 1995-96 Taiwan Strait Confrontation: Coercion, Credibility, and the Use of Force. *International Security* 25 (2): 87–123.
- Roy, Denny (1996): China's Threat Environment. *Security Dialogue* 27 (4): 437–448.
- Roy, Schantz N. (1970): The International Double Image of »China and Cathay«. *The Historian* 33 (1): 83–92.
- Said, Edward (1979): *Orientalism*. New York: Vintage Books.
- Shilliam, Robbie (2011): *International Relations & Non-western Thought*. London: Routledge.
- Storey, Ian in Herbert Yee (2002): *The China Threat: Perceptions, Myths and Reality*. London: Routledge.
- Svetličič, Marjan (2019): Od ameriškega do kitajskega izzivanja: med strahovi in realnostjo v *Procesi in odnosi v Vzhodni Aziji*: zbornik EARL, ur. Bekeš, Andrej, Jana S. Rošker in Zlatko Šabič. Filozofska fakulteta: Studia Humanitatis Asiatica.
- Syrett, Harold, in Jacob Cooke (1965): *The Papers of Alexander Hamilton*. New York: Columbia University Press.
- Takaki, Ronald Toshiyuki (2012): *A different mirror: A history of multicultural America*. New York: Back Bay Books.
- Timperlake, Edward, in William Triplett II. (1999): *Red Dragon Rising*. Washington, DC: Regnery Publishing.
- Turner, Oliver (2011): Discourse, Images, Policy: Sino-US Relations Then and Now. *Political Perspectives* 5 (3): 27–45.
- Van der Walt, Johanenes L. (2020): Interpretivism-constructivism as a research method in the humanities and social sciences—more to it than meets the eye. *International Journal* 8 (1): 59–68.
- Wallerstein, Immanuel (1996): *Open the social sciences: Report of the Gulbenkian Commission on the Restructuring of Social Sciences*. Redwood City: Stanford University Press.
- Wike, Richard, in Kat Devlin (2018): As trade tensions rise, fewer Americans see China favorably. Pew Research Center. Dostopno prek <https://www.pewresearch.org/global/2018/08/28/as-trade-tensions-rise-fewer-americans-see-china-favorably/>, 31. 8. 2022.

- Xia, Liping (2001): China: A responsible great power. *Journal of Contemporary China* 10 (26): 17–25.
- Xing, Li (2016). *The Rise of China and the Capitalist World Order*. London: Routledge.
- Zehfuss, Maja (2002): *Constructivism in international relations: the politics of reality*. Cambridge: Cambridge University Press.
- Zoellick, Robert B. (2005): Whither China: from membership to responsibility? *NBR Analysis* 16 (4). Dostopno prek <https://2001-2009.state.gov/s/d/former/zoellick/rem/53682.htm>, 22. 8. 2022.

VIRI

- World Bank (2022): *Lifting 800 Million People Out of Poverty – New Report Looks at Lessons from China’s Experience*. Dostopno prek <https://www.worldbank.org/en/news/press-release/2022/04/01/lifting-800-million-people-out-of-poverty-new-report-looks-at-lessons-from-china-s-experience>, 2. 6. 2022.